

Handläggare

Hanna Karlsson
Socialkontorets stab
Verksamhetsstrateg
08-52304244
hanna.karlsson@sodertalje.se

KS 24:313
SN 24:138
S2024/000978

Yttrande över betänkande En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga (SOU 2024:30)

Södertälje kommun har lämnats möjlighet att yttra sig över betänkandet ” En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga”.

Sammanfattningsvis är Södertälje kommun kritisk till utredningens grundansats med statlig ordning, inrättande av ny myndighet och förslag på arbetsordning och menar att förslagen riktar sig mot fel delar av processen i att förebygga och åtgärda att barn och unga dras in i kriminalitet.

Södertälje kommun delar utredningens uppfattning om att det är samhällets uppgift att skydda barn och unga som riskerar att fara illa genom att involveras i brottslighet och att det är av största vikt att detta ansvar tas av samhället i stort. Södertälje kommun har därför följande att yttra:

8.1 Att inrätta en ny statlig ordning

Södertälje kommun avstyrker förslaget om att inrätta en ny statlig ordning. Att flytta beslutanderätten ifrån kommun till stat och att staten ska kontrollera att kommuner verkställer dessa beslut är ett stort ingrepp i det kommunala självstyret och enligt proportionalitetsprincipen behöver det vara väl motiverat varför en sådan förändring är nödvändig. Södertälje kommun menar att utredningen inte motiverar detta tillräckligt och att de negativa konsekvenserna för kommunen överväger de tilltänkta fördelar förslaget eventuellt medför. Utredningen framför inte tillräckligt väl hur kommunerna ska ersättas för de kostnader som förslaget innebär, vilket innebär en risk för kommunerna då resurser kan tvingas komma ifrån annan verksamhet.

Södertälje kommun ser inte att det är tillräckligt styrkt att fördelarna överväger nackdelarna med den ”Danska ordningen” som varit en förebild för förslagen. Det bör inväntas mer utförlig utvärdering av den danska reformen innan den genomförs i Sverige. Det framgår i betänkandet att en statlig ordning skulle garantera barnet en mer likvärdig vård oavsett vart i landet barnet bor. Det är en viktig aspekt i ett förstatligande. Dock blir det syftet motstridigt med förslaget att det ska vara kommunerna som ska verkställa besluten (9.8) i likhet med dagens ordning. Det är alltså inte vården som förstatligas utan besluten och uppföljningen/kontrollen. Kommunernas resurser och möjligheter till insatser är oförändrade i utredningen.

Just nu föreslås flera andra lagförändringar, vilka alla förväntas få effekt för det brottsförebyggande arbetet för unga. Exempel är ”En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga” (SOU 2023:44), ”Hållbar socialtjänst” (SOU 2020:47), ”Ett förtydligat ansvar för socialnämnden” (S2023/03181). Det finns också ett uppdrag från regeringen (JU2023/02529) om att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begå grova brott. Södertälje kommun menar att det kan vara bra att vänta in effekterna av de lagförslag och

nya arbetssätt som redan är planerade innan nya förslag beslutas inom detta område. Särskilt i detta fall då det finns flera skäl till att helt avstå från att genomföra reformen.

Södertälje kommun ser också på förslaget med ingrepp i det kommunala självstyret som ett signalvärde från samhället om misstro till socialtjänstens verksamhet. Denna bild av socialtjänsten ser Södertälje kommun som djupt oroande då den riskerar tilltron till samhället och till demokratin i stort. Södertälje kommun menar att socialtjänsten genom förslagen blir underkänt av samhället och det påverkar socialtjänstens viktiga roll att vara det yttersta skydds nätet för de svagaste i samhället negativt.

8.4 Att upprätta en ny myndighet, Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK)

Södertälje kommun avstyrker förslaget om en ny myndighet då myndighetens tilltänkta uppdrag redan utförs av socialtjänsten i en fungerande process. Problematiken som ramas in i avsnitt 4 i utredningen grundar sig inte i vilken myndighet som fattar beslut om vård, utan i utbudet av individanpassade insatser passande för målgruppen. Den snabba samhällsutveckling som skett kräver att forskning och nya metoder för målgrupper prioriteras för att bättre möta de behov som uppstått för målgruppen på kort och på lång sikt. Detta saknas idag enligt Södertälje kommun.

Södertälje kommun ser det som en risk att tillsätta en ny myndighet, då det blir ytterligare en aktör som ska ha ansvar i arbetet för målgruppen. Södertälje anser att det är bäst med så få aktörer som möjligt i en process, särskild när målgruppen är barn. Risken är att det uppstår samarbetsvårigheter gällande olika tolkningar och bedömningar och stor risk för att barn hamnar mellan aktörers stolar. Det framgår i utredningen att förslagen förutsätter god samordning och samverkan mellan parterna, dock är villkoren för samordning och samverkan ojämlika i och med att den ena parten beslutar och kontrollerar och den andra parten ska verkställa. Detta ser Södertälje kommun som aspekter som försvårar det gemensamma ansvaret.

Södertälje kommun menar att det inte blir resurseffektivt med fler aktörer i processen. Att tillsätta en ny myndighet skulle riskera att vara kostnadsdrivande. Det kommer att krävas mycket tydlighet då ansvaren och arbetsuppgifterna fördelas mellan aktörerna om förslaget träder i kraft.

Södertälje kommun ser inte att en ny myndighet, oavsett huvudman, är lösningen på att barn och unga dras in i kriminalitet.

I arbetet med att inrätta en ny statlig ordning vill Södertälje kommun betona vikten av att den nya myndigheten ska verka med barnets bästa i åtanke. Det är av yttersta vikt att en tydlig och evidensbaserad metodik praktiseras för att ta tillvara barnets röst.

9.1 Ny ärendeprocess enligt förslagen

Södertälje kommun avstyrker förslaget om en ny ärendeprocess. Den ärendeprocess som föreslås i betänkandet innebär förändringar i ansvar för berörda myndigheter så som socialtjänst och polis, utan att Södertälje kommun tror att den nya processen kommer påverka utfallet för barnet positivt. Det kommer fortfarande vara socialtjänsten som sköter utredandet genom att lämna yttrande med förslag på vilka insatser som kan vara verksamma/aktuella för barnet. Skillnaden i förslaget är vem som initierar att ärenden ska inledas och fattar beslut i ärendena samt följer upp.

I förslaget är det socialtjänsten som ansvarar över att verkställa insatserna, precis som det är i dagens ordning det är samma insatser som socialtjänsten redan förfogar över enligt befintlig lagtext i SOL och

LVU som föreslås. Ett alternativ till förslaget är att tydliggöra det mellantvång som redan finns så att det blev lättare för kommunerna att använda och eventuellt förstärka det ytterligare.

Det kommer att krävas stora resurser för att tillsätta en helt ny organisation och Södertälje kommun tycker inte att utredningen klarlägger vinsterna med förslagen och det finns stor risk för dubbelarbete och parallella processer, vilket inte är effektivt resursutnyttjande.

Södertälje kommun förutser att det blir en kraftig försämring för det enskilda barnet i form av:

- fler myndigheter och tjänstepersoner att ha kontakt med för barnet och föräldrar
- svårt att hålla reda på vilken handläggare som har vilket uppdrag för barnet och föräldrar
- fler myndigheter som ska samverka medför risker i längre handläggningstider och gråzoner i ansvarsområden
- resurskrävande för barnet och föräldrar
- längre vägar (både geografisk resväg och upplevt psykologiskt avstånd) till den myndighet som ska besluta om insatserna och följa upp dem
- flexibiliteten och de individuella anpassningarna i insatserna blir mindre och tar längre tid

Södertälje kommun konstaterar att förslagen innebär att socialtjänsten får en annan roll i dessa ärenden mot tidigare. Det positiva skulle kunna bestå i att socialtjänsten lättare kan bygga allians med barnet om beslutsfattandet ägs av en annan myndighet. Då är det inte socialtjänsten som sitter på det yttersta maktmedlet i de fallen.

Det kommer dock att vara en nackdel med parallella processer, vilket är en situation Södertälje kommun tror kommer att uppstå ofta. Vem gör vad och enligt vilka lagrum? I de flesta fall kommer socialtjänsten att ha haft kontakt med barnet och dess föräldrar innan ett ärende blir aktuellt hos MUK, samtidigt och/eller eventuellt efter och hotet om LVU alltid kommer att kvarstå. Södertälje kommun tror att det kommer bli svårt för enskilda att hålla isär, vilket vissa familjer redan upplever i dagens ordning. Av de många tjänstepersoner inom Södertälje kommun som läst utredningen finns det många frågetecken och viss förvirring gällande just förslagen på ärendeprocess. Mycket behöver förtydligas om förslagen ska träda i kraft.

Det är också en nackdel att besluten fattas längre ifrån barnet då det kommer att innebära svårigheter för barn och föräldrar att ta sig till MUK i den omfattning som föreslås. Det kommer att krävas resurser från barnen och föräldrarna. Resurser som dessa barn och föräldrar ofta inte har enligt Södertälje kommuns erfarenhet. Det innebär också svårigheter att snabbt anpassa handlingsplanen om någon insats inte fungerar, än om det var socialtjänsten som fattat beslutet. Detta upplevs mindre flexibelt.

9.2.3 Inhämtande av uppgifter

Södertälje kommun avstyrker förslaget om att socialnämnden ska inhämta uppgifter ifrån andra myndigheter i sitt yttrande till MUK. Det är ett inkonsekvent sätt att arbeta när processen bryts och delas upp mellan olika aktörer. Den myndighet som beslutar borde vara den myndighet som gör en utredning och därmed begär in nödvändiga uppgifter. Det yttrande som socialtjänsten ska författa enligt **9.2** bör endast innehålla uppgifter om förekomst i socialtjänstens register och verksamheter, vilka insatser som beviljats och hur de föll ut samt att dela avslutade barnavårdsutredningar, vid begäran.

När det gäller inhämtande av uppgifter från skola, så finns idag i Södertälje kommun en fungerande samverkan mellan skola och socialtjänst där uppgiftslämnande från skola till socialtjänst är en viktig del. Dock vill Södertälje kommun understryka att det, i en eventuellt kommande ny process, är av vikt att det framgår att skolan är skyldiga att lämna uppgifter, vilka uppgifter och i vilka situationer. Det ska inte finnas ett utrymme för tolkning utan vara tydligt vad uppgiftslämnandet innefattar.

9.4.1 Brottsförebyggande åtgärder i en handlingsplan

Södertälje kommun avstyrker förslagen. Detta då de åtgärder som föreslås i handlingsplanen är detsamma som redan finns i socialtjänstlagen. Den enda nyheten är att insatserna går att verkställa även utan samtycke ifrån barnet och dess vårdnadshavare, vilket redan idag delvis är möjligt genom det så kallade "mellantvånget". Att öka tvånget i åtgärderna tror Södertälje kommun kan verka avskräckande för en del, men för dem som kommer att bli aktuella för dessa åtgärder, är tvång sällan rätt väg att gå. De barn som Södertälje kommun idag kommer i kontakt med och som kommunen tror kommer bli aktuella för förslagen är det motiverande arbetet det mest avgörande. Vi ser idag att tvingande insatser inte ger önskade resultat. Däremot kanske de tvingande åtgärdernas existens kan motivera några till frivilliga insatser.

Att en handlingsplan ska kunna innehålla krav på närvaro i skola och att ha en fritidssysselsättning **(9.4.3)** ser Södertälje kommun som svårt i praktiken gällande verkställighet och uppföljning. För grundskolelever gäller skolplikt och skolan, tillsammans med huvudman och vårdnadshavare har enligt lag ansvar för att elever fullföljer skolplikten. Det kravet och ansvaret finns redan idag. I gymnasieskolan råder dock inte skolplikt. Givetvis arbetar gymnasieskolan med anpassningar, stöd och närvarofrämjande arbete, men i det fall det arbetet inte ger avsedd effekt behöver det tydliggöras vem som ska ansvara för att närvarokrav i gymnasieskolan följs upp och hur det ska gå till gällande gymnasieskolor med privata huvudmän. Det är av vikt att det tydliggörs vilken aktör som har det samordnande ansvaret för att följa upp alla de åtgärder som beslutats i en handlingsplan. Södertälje kommun är negativ till att ansvaret åligger socialtjänsten att verkställa beslut som en annan huvudman inom eller utanför kommunen ska verkställa.

Det behöver också klargöras vilka konsekvenser som kan bli följderna av att inte närvara i skolan trots krav i handlingsplanen. Södertälje kommun ser att det finns en potentiell risk att lärare eller skolor riskerar att utsättas för hot och påtryckningar gällande närvarorapportering när närvarokrav i skolan blir en del av en beslutad handlingsplan.

Detsamma gäller kravet på fritidsaktiviteter. Vem ska säkerställa att krav på fritidsaktiviteter efterlevs och hur ska uppföljning ske? Detta behöver förtydligas vidare.

Utredningen betonar samverkan med civilsamhället, ex. idrottsföreningar. Södertälje kommun vill uppmärksamma att det kan finnas inslag av kriminell verksamhet i föreningsliv och att det därför är av betydelse att en kvalitetssäkring görs av de organisationer i civilsamhället som inkluderas i handlingsplaner beslutade av MUK.

9.9 Uppföljning och kontroll

Om utredningens förslag ändå genomförs anser Södertälje kommun att det bör övervägas att den nya myndigheten ansvarar över hela ärendeprocessen. I utredningen läggs förslag gällande uppföljningen av handlingsplanen enligt bild **8.1** och **8.2**. Södertälje kommun föredrar förslaget 8.2 där det är samma myndighet som fattar beslut som också följer upp. För ett barn skulle det bli tydligare med färre aktörer och färre myndighetskontakter. Södertälje kommun anser alltså inte det lämpligt att Kriminalvården sköter uppföljning och kontroll.

Omfattningen av uppföljningen, där förslaget är veckovis eller varannan vecka initialt, anser Södertälje kommun inte kommer att vara verksamt. Behandling och vård tar mer än en till två veckor att komma igång med och ytterligare tid för att kunna följa upp förändring. Att ha uppföljningsmöten tätt i början kan

låta bra, men det behöver vara mycket tydligt vad syftet med uppföljningen är. Är det ett möte för att kontrollera att insats blivit genomförd enligt plan eller för att följa upp förändring? Om syftet är att följa förändringsarbete så kommer tät kontakt i början inte kunna ge det resultatet.

Slutligen menar Södertälje kommun att förslagen i utredningen inte ger uttryck för något förebyggande arbete utan ett arbete fokuserat på dem som redan påvisat ett kriminellt beteende och där risker redan uppstått. Förebyggande arbete i kommunens mening är det arbete som genomförs av kommuner för att förebygga att kriminella strukturer uppstår och att unga befinner sig i de miljöer där de kriminella vistas. Att stärka de faktorer som forskning visar motverkar att riskbeteenden uppstår är också förebyggande arbete. Socialtjänsten har inte problem med att identifiera barn och unga i risk, utreda, besluta, verkställa och följa upp beslutade insatser. Det är i variationen av insatser och hur väl dessa insatser är evidensbaserade och passande för målgruppen som behoven av utredningar ifrån Regeringskansliet finns och där samhällets samlade resurser bör läggas i dagsläget. Därmed avstyrks utredningens alla förslag i sin helhet.

Boel Godner
Ordförande i kommunstyrelsen
Södertälje kommun